

procedure ruim vier jaar heeft moeten duren, maar nu is er gelukkig wel duidelijkheid. Hopelijk dat nu spoedig een nieuwe eigenaar de restauratie wil opstarten. Die zal in elk geval op de steun van Boerderij & Erf kunnen rekenen.

Piet den Hertog

VERENIGINGSNIEUWS

In deze rubriek treft u telkens informatie aan, die specifiek bedoeld is voor de leden van de Vereniging Vrienden van Boerderij & Erf Alblasserwaard-Vijfheerenlanden.

Jaarrekeningen 2000-2004

JAARREKENING VERENIGING VRIENDEN VAN BOERDERIJ & ERF A-V						
OMSCHRIJVING	2000	2001	2002	2003	2004	TOTAAL
BATEN						
Contributies	€ 2.373	€ 2.612	€ 2.619	€ 4.029	€ 3.732	
Bijdragen lunch		€ 238	€ 318	€ 10		
Giften				€ 100	€ 42	
Advertenties nieuwsbrief		€ 324	€ 324			
TOTAAL	€ 2.373	€ 3.174	€ 3.261	€ 4.139	€ 3.774	
LASTEN						
Nieuwsbrief	€ 934	€ 1.682	€ 1.326	€ 1.617	€ 3.459	
Ledenvergaderingen	€ 349	€ 489	€ 658	€ 559	€ 770	
Aandeel special				€ 813		
Administratie	€ 175	€ 630	€ 639	€ 570	€ 759	
TOTAAL	€ 1.458	€ 2.801	€ 2.623	€ 3.559	€ 4.988	
SALDO						
BATEN	€ 2.373	€ 3.174	€ 3.261	€ 4.139	€ 3.774	€ 16.721
LASTEN	€ 1.458	€ 2.801	€ 2.623	€ 3.559	€ 4.988	€ 15.429
TOTAAL	€ 915	€ 373	€ 638	€ 813	€ 1.214	€ 1.292

Begroting 2005

Zoals u wellicht weet hebben we tot en met 2003 gewerkt met een projectmatig ingestelde boekhouding. In 2004 werden de activiteiten zo divers en begonnen zaken zo door elkaar te lopen dat dit niet langer verantwoord was. Dus zijn we overgestapt naar een normale boekhouding, compleet met balans en een winst- en verliesrekening. In het verlengde daarvan is ook een begroting 2005 voor de

stichting gemaakt. De begroting voor de Vereniging Vrienden van Boerderij & Erf A-V is hier een onderdeel van. Onderstaand treft u de eerste versie van de begroting aan. Het is inmiddels door de zeer adequate wijze van boekhouden al bekend dat de cijfers aangepast moeten worden. In afwachting van het eerste halfjaar van 2005 houden wij het echter bij onderstaande versie.

Van Oud Naar Behoud weer verkrijgbaar

De stichting Boerderij & Erf heeft onlangs een nieuwe versie uitgegeven van het veelgevraagde handboek Van Oud Naar Behoud. Het handboek is geactualiseerd op verschillende onderdelen en daarnaast ook aange-

missies en hun leden, (bestuurs)leden van historische verenigingen, maar ook voor iedereen die geïnteresseerd is in wat er met zijn leefomgeving gebeurt. Dit komt door de brede benaderingswijze van het boek.

Het handboek beschrijft enkele restauraties, die als voorbeeld en inspiratiebron kunnen dienen. Tevens wordt aangegeven hoe de overheid zich bezighoudt met ruimtelijke ordening in samenhang met de cultuurhistorie. Waarom een monument een monument genoemd wordt en wat die status is voor respectievelijk rijks-, provinciale- en gemeentelijke inhoudt, is ook wat er in dit handboek naar voren komt. De informatie is niet beperkt tot het werkgebied van de stichting, maar juist ook anderen in

Nederland kunnen gebruik maken van de verstrekte informatie. Het handboek is destijds samengesteld door Bureau Helsdingen te Vianen. Dit bureau heeft de nieuwe versie ook weer geactualiseerd. Het boek is verkrijgbaar bij de Stichting. Als u € 27,50 overmaakt op rekeningnummer 3250.74.739 ten name van B&E AV te Hardinxveld-Giessendam, krijgt u het thuisgestuurd in een stevige verpakking. U heeft de mogelijkheid om dit boek af te halen in Museum De Koperen Knop, Binnendams 6 te

Hardinxveld-Giessendam (open van dinsdag tot en met zaterdag van 13.00 tot 17.00 uur). Daar betaalt u € 22,50. U kunt ook bij uw boekhandel vragen naar deze uitgave.

Andere publicaties

- Themaroutes 'Boerderijen Bekijken'
 - Voorzien van zes fietsroutes (met kaartjes en informatie) die ook per auto te rijden zijn. Prijs € 4,95. Bij toezending betaalt u € 2,00 meer.
 - Boerderijspecial
- Met bijdragen van bijna alle historische ver-

BEGROTING 2005 VERENIGING VRIENDEN VAN BOERDERIJ & ERF A-V			
baten		lasten	
contributies	€ 3.500	vergaderkosten	€ 600
giften	€ 100	nieuwsbrieven	€ 2.500
lunchbijdrage ledenvergadering	€ 300	aandeel administratie	€ 750
advertenties nieuwsbrief	€ 1.000	voordelig saldo	€ 1.050
	€ 4.900		€ 4.900

BOERDERIJ & ERF

alblasserwaard - vijfheerenlanden

Nieuwsbrief

zevende jaargang - nummer 9 - april 2005

VOORAF...

In de achter ons liggende periode is heel veel gebeurd. Meest op de achtergrond, maar soms ook meer op de voorgrond. Het belangrijkste wat we u kunnen melden is dat we een nieuwe voorzitter hebben. En

Piet Pellikaan (rechts) geeft het voorzitterschap over in handen van Kees Bakker.

wel een zeer deskundig voorzitter. Kees Bakker, boerenzoon, maar ook bekleeder van het hoogste lokale ambt. Hij zal zichzelf in dit blad aan u voorstellen. Met het aantreden van een nieuwe voorzitter ontstaat onwillekeurig het moment om naar de toekomst te kijken. Dit heeft ertoe geleid dat er binnen het bestuur van de stichting afspraken zijn gemaakt voor een nieuw beleidsplan. Daarin wordt de koers opgenomen, die we in de komende jaren te gaan hebben. Aan de hand daarvan gaan we met elkaar plannen, begroten en financiering zoe-

ken. Een dergelijke aanpak is nodig om in een organisatie als de onze, die een zo snelle ontwikkeling naar professionaliteit heeft doorgemaakt. Ook in de komende tijd moeten wij voldoende bagage hebben.

Wij hebben niet alleen een nieuwe voorzitter, maar we hebben ook een administratief medewerker, Kees Visser, die op professionele manier de boekhouding verzorgt. Dat is zeker zo belangrijk. Dankzij deze vrijwilliger zijn we nu in staat adequaat te reageren op ontwikkelingen in de financiën van onze stichting. Een aantal zaken zal de komende tijd aandacht moeten krijgen:

- Vaststelling beleidsplan.
- Bepalen welke projecten de komende jaren onder handen genomen dienen te worden.

- Meer aandacht geven aan het in de publiciteit komen.
- Extra aandacht geven aan het expositiepaviljoen in het Streekcentrum Het Liesveld
- De verkoop van publicaties bevorderen.
- Werving van nieuwe leden voor de Vereniging Vrienden van Boerderij & Erf.
- Het verder professionaliseren van de nieuwsbrief.

Daarnaast mag het reguliere werk niet worden veronachtzaamd. Het adviseren is één van de belangrij-

ste peilers van ons bestaat. Dat zal door moeten gaan. We zullen daar zelfs actiever mee naar buiten gaan treden. Richting boerderij-eigenaren, maar ook richting overheden. Gelukkig maakt men in toenemende mate gebruik van onze deskundigheid. Steeds meer wordt Boerderij & Erf ingeschakeld voor advisering, het opstellen van een rapport, bemiddeling tussen overheid en eigenaar enzovoort. Daarnaast blijft de signaalfunctie van groot belang. Iedereen die deze nieuwsbrief onder ogen krijgt ervaart wel eens iets op het gebied van de bedreiging van een boerderij of een ander gebouw met landschappelijk karakter. Geef het aan ons door en wij kijken wat wij ermee kunnen. U bent onze ogen en oren!

Dick de Jong (eindredactie).

MAG IK ME EVEN VOORSTELLEN...

Kort geleden heb ik het voorzitterschap van de Stichting Boerderij & Erf overgenomen van Piet Pellikaan. Daarom leek het me goed ter kennis-

Kees Bakker, de nieuwe voorzitter.

making iets over mezelf te vertellen. 66 jaar geleden werd ik, als 12de, geboren in een boerengezin in het dorp Streefkerk.

De boerderij is vanwege de dijkverzwaringen helaas gesloopt.

Ruim 49 jaar, bijna vanaf de schoolbanken ben ik bij de gemeentelijke overheid werkzaam geweest. Begonnen als jongste bediende in mijn geboortedorp. Na de verschillende opleidingen, maakte ik snel carrière, want op 26-jarige leeftijd werd ik gemeentesecretaris.

Per 16 oktober 1978 werd ik benoemd tot burgemeester van Ameide en Tienhoven en per

1 januari 1986 tot burgemeester van Giessenlanden. Na mijn afscheid per 1 maart 2004 in Giessenlanden ben ik nog negen maanden waarnemend burgemeester van de gemeente Liesveld geweest. Een leuke ervaring om nog even burgemeester van je geboortedorp te zijn.

Een periode van wat meer vrije tijd voor gezin, hobby's en vrijwilligerswerk is nu echt aangebroken. Dat heeft het bestuur van de Stichting Boerderij & Erf kennelijk ook gedacht, want enkele maanden geleden werd mij gevraagd Piet Pelikaan op te volgen. Ik heb daar wel even over na moeten denken, want ik ben al vele jaren voorzitter van de Molentichting voor de Alblasserwaard en Vijfheerenlanden. Deze stichting beijvert zich voor het behoud van de molens in onze streek en daar dan ook nog eens de boerderijen bij, leek me aanvankelijk iets te veel van het goede. De doelstelling van de stichting Boerderij en Erf sprak me echter zo aan, dat ik na enige aarzeling toch ja heb gezegd. Deze stichting vervult namelijk, een onmisbare functie waar het gaat om het behoud en de promotie van het historisch en agrarisch cultureel erfgoed in de Alblasserwaard en Vijfheerenlanden en ik weet me gesteund door een stel zeer betrokken en deskundige medebestuurders.

Graag wil ik me de komende jaren dienstbaar maken voor deze stichting. Er ligt voor het bestuur nog een schone taak in het verschiet. Er komen namelijk nogal wat bedreigingen op ons af, zoals de veranderingen in de landbouw waardoor de toekomst van oudere en oude boerderijen op het spel komt te staan.

Tijdens de Fietsvierdaagse en Wandeldriedaagse, waarvan ik ook

voorzitter mag zijn, hoor ik vaak enthousiaste uitlatingen van mensen uit andere streken, hoe verrukt ze zijn over onze mooie streek. Die typische lintbebouwing die telkens weer iets anders laat zien, blijft boeiend en trekt de aandacht van mensen. Dat mag niet verloren gaan, we moeten het kunnen blijven beleven. Daarom fijn, dat ik met de overige bestuursleden de belangen van Boerderij & Erf en eigenlijk van ons allemaal mag mee behartigen. Ik doe het met liefde en betrokkenheid.

Kees Bakker

Zwarte schuur in Ottoland. Op verzoek van eigenaar en gemeente heeft B&E advies uitgebracht tijdens het renovatie proces

POTDEKSELWERK

Naarmate het oude timmermansambacht steeds schaarser wordt, verdwijnt ook het specifieke vakmanschap. Daarmee ook de kennis over de uitvoering van de gepotdekselde zwarte schuur met zijn eigenaardige detaillering.

Inleiding

De uitstraling van een boerenerf in de Alblasserwaard en Vijfheerenlanden wordt bepaald door de haast met willekeur verspreide zwarte opstallen die allen één ding gemeen hebben, de gevels bestaan uit brede zwarte ongeschaafde planken ook wel 'vlotdelen' genoemd.

In de stallen waar het vee stond te dampen en de stront met kruitwagens werd uitgereden heerste een agressief milieu, maar hielden de met creosoot en teer behandelde ruige vurenhouten planken uitstekend stand.

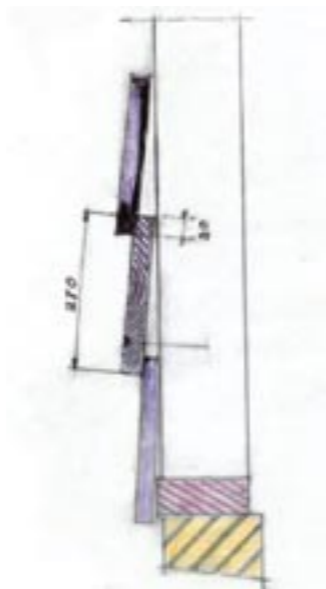
Vlotdeel

Op de zij- en achtergevel van de boerderij, het varkenshok, de hooiberg, kalverschuur of zandhok worden deze vlotdelen horizontaal, elkaar overlappend aangebracht.

Een vlotdeel heeft, indien bestaand uit ongeschaafd vurenhout de volgende afmetingen: dikte 25 mm, breedte 270 mm en een lengte van veelal 6 meter.

De kwaliteit varieert van de lichtere soort vuren, afkomstig uit de regio Oostenrijk tot de zwaardere soorten uit Noord Europa, zoals bijvoorbeeld Finland, waar de kwaliteit van grenen wordt gehaald. Koperwicks vuren is

een voorbeeld van een vurenhoutsoort met een zeer dichte structuur. De stijlen staan 1.000 tot 1.200 mm uit elkaar. Het vlotdeel wordt slechts

Doorsnede gevelopbouw

verdwenen. Een vloedschuur kenmerkt zich door een hooggeplaatste deur, waardoor het vee naar boven kon via een loopbrug. Bij de metsel- en voegwerkzaamheden waren de beugels, waarop deze brug kon worden gehangen, verdwenen. Waarschijnlijk werd de oorsprong

Wim Woudenbergh brengt één van de beugels aan voor de loopbrug onder de vloeddeur.

en de betekenis van deze beugels niet begrepen. Tijdens de officiële afronding van de restauratie, zijn twee identieke beugels, namens Boerderij & Erf aangeboden aan de gezamenlijke bewoners. De beide beugels zijn in de week daarna op de aanwijzing van Boerderij & Erf op de oude plek herplaatst. Met deze handeling is de afronding van de restauratie een feit.

Piet den Hertog

GEMEENTELIJKE STRUCTUURVISIES

Alle gemeenten in onze regio houden zicht momenteel bezig met het opstellen van een zogenaamde structuurvisie of structuurplan. Daarin wordt aangegeven hoe ge-

meenten binnen de kaders van het streekplan voor de komende tien tot vijftien jaar invulling denken te gaan geven aan thema's als wonen, werken, infrastructuur, voorzieningen, natuur, recreatie, agrarische bedrijvigheid, waterberging, enzovoort. Aan de vaststelling van de structuurvisies gaat een inspraakronde vooraf. De ene gemeente is hier inmiddels verder mee dan de andere.

BOERDERIJ AAN DE BURGRAAF IS RIJKSMONUMENT

Boerderij & Erf volgt de totstandkoming van deze visies op de voet, want zij vormen de basis voor nieuw te ontwikkelen bestemmingsplannen.

Vooraf in de buitengebieden zullen de structuurvisies bepalend zijn voor hoe er in de nabije toekomst zal worden omgegaan met vrijkomende boerderijcomplexen.

Binnen een aantal gemeenten denkt Boerderij & Erf mee in het voortraject. In andere gevallen maakt zij gebruik van de inspraakronde om aandacht te vragen voor de boerderijen. Er zijn namelijk gemeenten waar de structuurvisie niet of

nauwelijks rept over de toekomst van de boerderijen, terwijl deze toch in zo hoge mate het ruimtelijk aanzien

en het karakter van de dorpslinten bepalen waarover zo hoog wordt opgegeven. We weten allemaal dat dit beeld niet vanzelf zo blijft en dat het op veel plaatsen al jaren in ongunstige zin dramatisch afbrokkelt. Alleen gericht en concreet beleid op herbestemming van boerderijen kan dit proces tot staan brengen. Van daar onze betrokkenheid hierbij.

Teus Koorevaar

Toen enkele jaren geleden bleek dat de boerderij Burgraaf 6 in Meerkerk gesloopt dreigde te worden, heeft Boerderij & Erf het initiatief genomen om dit pand op de rijksmonumentenlijst te krijgen. Die poging is inmiddels beloond en sinds medio maart is de boerderij officieel als zodanig ingeschreven. In de beschrijving wordt als motivatie gegeven dat de boerderij van algemeen belang is als een inmiddels zeldzaam geworden voorbeeld van boerderijbouw in de Alblasserwaard. De zeldzaamheid wordt mede bepaald door de aanwezigheid van een complete vloedstal en een karmolen. Wellicht de laatste karmolen in de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden op de oorspronkelijke plaats.

Zowel de eigenaars als de gemeente hebben positief geadviseerd over de aanwijzing tot rijksmonument. Ook van andere zijden zijn geen bezwaren gekomen. Het is jammer dat deze

Burgraaf 6 te Meerkerk is rijksmonument!

een van de laatste karakteristieke boerderijen langs de Graafstroom, waarvan het voorhuis een uitbouw langs de weg bezat. De boerderij met een overigens langgerekt modern achterhuis zou worden gesloopt. Dit was voor de historische vereniging Binnenwaard de aanleiding om een actie te starten voor het behoud van het pand. Uiteindelijk is een overeenkomst gesloten waarbij de historische delen van de boerderij verplaatst worden naar een door de gemeente Graafstroom beschikbaar gesteld terrein aan het Koekoekspad in Bleskensgraaf. De historische vereniging gaat het voorhuis exploiteren terwijl het kinderdagverblijf en de peuterspeelzaal in het achterhuis een nieuw onderkomen krijgen. De boerderij is door verschillende fotografen, tekenaars en schilders vastgelegd zodat we ons een goed beeld kunnen vormen van het boerenhuis dat vanaf het midden van de twintigste eeuw flink verbouwd en gemoderniseerd is. Naast het op papier vastgelegde materiaal is voorafgaand en tijdens de sloop onderzoek in de boerderij zelf verricht. Uit deze gegevens kan op hoofdlijnen het boerenhuis, zoals dit tot aan het midden van de 20ste eeuw heeft bestaan, gereconstrueerd worden. De verbouwingen en modernisering hebben vooral gevolgen gehad voor het achterhuis en de uitbouw van het voorhuis. Het achterhuis is gemoder-

Deel van de schouwlijst.

niseerd, vanwege de veranderende bedrijfsvoering en de schaalvergroting, waarbij de kenmerkende kammeelrug is verdwenen. De uitbouw van het voorhuis is ingericht als een zelfstandige wooneenheid met twee volledige verdiepingen, waarbij de oorspronkelijke indeling als kelder met opkamer geheel is verdwenen. Deze kelder bezat een tussenmuur en was overwelfd. De aanzet van de ruimte direct tegen het voorhuis blijkt ouder te zijn dan de daarnaast gelegen buitenste ruimte. Deze kelderruimte en de daarboven gelegen opkamer zijn zowel vanuit het voorhuis als vanuit de ruimte achter de kelder bereikbaar geweest.

RESTAURATIE LEERBROEK AFGEROND

Bij het onderzoek is een aantal bijzonderheden aangetroffen. In de achterzijde van de brandmuur (scheiding tussen voorhuis en achterhuis) zijn twee dichtgezette hoge nissen aangetroffen met een driepas-beëindiging. Gezien deze kenmerken zou dus de brandmuur zelfs een middeleeuwse oorsprong kunnen hebben. De nog aanwezige schouwruimte aan de voorzijde van de brandmuur blijkt een

De restauratie van de boerderij met vloedschuur aan het Recht van ter Leede in Leerbroek is in de nieuwsbrief meer dan eens ter sprake geweest. In de loop van 2004 veranderde het geheel langzamerhand van een bouwval in een keurig gerestaureerd geheel. Achter de boerderij is inmiddels een aantal nieuwe huizen verrezen. In het najaar van 2004 hebben we tijdens de excursie bij de ledenvergadering de voortgang al kunnen aanschouwen. Toen bleek ook dat een klein, maar niet onbelangrijk onderdeel van de vloedschuur was

hoekschouw te zijn. Op de schouwbalk is een restant van een zeer rijke schouwlijst aanwezig, waarin ebbenhout (een zwarte tropische houtsoort) verwerkt is. In het voorhuis en de voormalige opkamer zijn gebinten aanwezig met zwanehalskorbelen. De opkamer bezat een stoekplaats tegen de eindmuur.

Op diverse plaatsen zijn onderdelen van kozijnen met rijke profileringen aangetroffen.

Ook is archeologisch onderzoek verricht, waarbij direct naast de brandmuur bij de haardkuil een vuurdoover werd aangetroffen die te dateren is in de 14e of 15e eeuw.

Nu is de boerderij verdwenen. Niet voor lang. De boerderij wordt opgebouwd op een nieuwe plek met een nieuwe toekomst. Alleen de restanten van de kelderfundering zijn nog aanwezig, maar deze liggen ver onder het huidige maaiveld.

Willem Ormel

Restanten van een kaarsnis.

met één draadnagel op iedere verticale stijl (63 x 163 mm) bevestigd. Hierbij mag het vorige vlotdeel niet geraakt worden.

Op deze wijze kan het vlotdeel vrij krimpen en uitzetten en treedt er geen scheurvorming op in de plank. De hartzijde van het vlotdeel ligt aan de buitenzijde. Daarmee ligt het hout met de dichtste structuur aan de weersgevoelige kant.

De planken worden genageld met een overlap van 30 mm. De vuistregel om als overlap de breedte van de duimstok aan te houden is wat karig.

Door de spanning die de draadnagel continu overbrengt op het vlotdeel treedt door relaxatie (gewenningskrimp) een holtrekking op, die de ventilatie van de gevel ten goede komt.

Detailering

De muurvoet of plint wordt veelal opgemetseld tot aan de aanleghoogte van het mestluik. Daarboven begint het potdekselwerk.

Over de gemetselde plint ligt de muurplaat, die minimaal 10 mm naar buiten uitkraagt.

De eerste plank wordt naar beneden toe doorschietend bevestigd aan de muurplaat, waardoor een waterhol wordt gemaakt die het water weert van het metselwerk. Tegelijkertijd is daarmee de schuif van het eerste vlotdeel bepaald.

Hoekoplossing

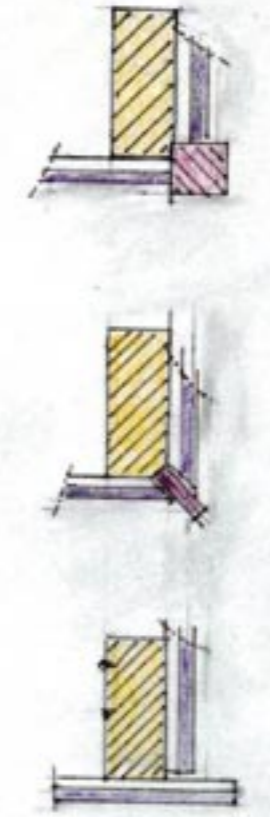
In grote lijn komen de geschetste varianten in onze streek voor:

- a met hoekregel
- b met hoekveer
- c a-symmetrische oplossing

De oplossing met een regel is tegenwoordig populair, vanwege de recht-toe aanpak, die qua uitvoering voordeliger uitpakt. De hoekregel dekt de kopse zijde van de planken af. Deze afdichting is tegelijkertijd ook een minpunt. De ventilatie wordt gehinderd en bij een te strakke uitvoering kan vocht door capillaire werking onnodig lang worden vastgehouden in het kopse hout.

De veeroplossing is wat ouder en bewerkelijker. Deze werd toegepast bij opstallen met een luxere functionele bestemming, bijvoorbeeld bij de rijtuigenschuur en het stoephok.

De veeroplossing heeft evenals de hoekregel het nadeel dat de vrije ventilatie minder is en ook het kopse hout van het vlotdeel langer nat

Hoekoplossingen, boven oplossing met regel, midden oplossing met veer en onder a-symmetrische oplossing.

blijft.

De oudste oplossing van het hoekdetail is tegelijkertijd in bouwfysisch opzicht de beste. Aan de gevel met de hoogste wind- en waterbelasting lopen de planken iets voorbij de hoekstijl door. De haaks-opstaande gevel wordt 'gecontramald' dat wil zeggen de kopse kant wordt afgeschuind en de overlap wordt ingekeept.

Geheel in stijl wordt in Ottoland gewerkt aan het behoud van de zwarte schuur. De hoek wordt a-symmetrisch uitgevoerd.

Duurzaamheid

Het potdekselwerk werd verduurzaamd door met de bokkenpoot het hout in te smeren met een paar lagen

carbolineum, een destillaatproduct uit steenkool. De desinfecterende eigenschap van de carbolineum maakt het geschikt als houtbeschermingsmiddel. Het vertraagt het rottingsproces en aantasting door insecten.

Ter voorkoming van het uitloggen van de olie door regen en zon werd aan de carbolineum koolteer (goedkope variant) toegevoegd of Stockholmer bruine teer (chique variant), waardoor de typische 'zwarte' schuur ontstaat.

Nadeel van de teertoevoeging is dat op den duur dikke plakken koolteer op het houtwerk liggen. Onder de koolteerlaag loopt de temperatuur lekker op en hier ontstaat een ideaal leefklimaat voor houtknagers, zoals de boktor. Het probleem is door de milieuwetgeving opgelost door het verbod op verkoop en gebruik van carbolineum, alsmede koolteer.

Thans komen veel vervangende houtveredelingsproducten op de markt, die minder agressief zijn voor het milieu en de menselijke huid, maar daarmee ook een mindere bescherming bieden tegen de aanval van insecten en rot. Voorbeelden zijn producten als Alhiol en Tenco houtzwart.

Ventilatie

Tot het behoud van het potdekselwerk draagt zeker bij de vrije circulatie van lucht direct achter de vlotdelen, waardoor de delen na een regenbui snel weer drogen.

De detailering moet derhalve geheel worden afgestemd op de drogende

werking van een sterke luchtstroming achter de delen. Goed uitgevoerd potdekselwerk dat steeds op tijd wordt verduurzaamd kan wel 100 jaar meegaan.

Kleurstelling

Iedere streek had zo zijn eigen detailering en kleurstelling. Zo treft men in Zeeland grote zwarte schuren aan met grote toegangsdeuren in de zijgevels, waarvan de kozijnen heel helder

wit afsteken tegen de zwarte gevels. Op de Veluwe treffen we daarentegen grasgroen geverfde schuren aan met een wat minder uitbundige

kleurstelling van de gevelopeningen. Daartoe werd de kwast gedoopt in gebroken wit.

In de Alblasserwaard is zwart de overheersende kleur, maar daarnaast komt ook wel de groene variant voor, waarbij het kozijnwerk - al naar gelang de status en gebruik van het gebouw - in gebroken wit worden uitgevoerd.

De raam- en stijlwerken van de stal en kalverschuurtjes werden eenvoudig uitgevoerd en veelal gewoon meegeteerd. De wagenschuur was beduidend minder vochtig en tochtig. Hier werd tenslotte een deel van het vermogen gestald en de schuur droeg zichtbaar bij aan de status van de bezitter, wat werd uitgedrukt door de kozijnen keurig in de kleur gebroken wit te zetten.

[Met dank aan Arie van Gent, dorpsstimmerman in ruste, voor zijn wijze lessen in de werking en bewerking van hout; foto's en tekeningen van de auteur].

J.J.H.G. Karelse

Zwarte schuur in Ottoland., gebouwd in 1988, met a-symmetrische hoekoplossing.

ZORGFUNCTIES IN BOERDERIJEN

In de dorpslinten is een traditionele boerderij langzamerhand een uitzondering aan het worden. Het proces waarbij de boer uit zijn boerderij vertrekt en het complex vrij komt voor de vrije markt zet onherroepelijk door.

In de visie van Boerderij & Erf is een passende herbestemming de enige manier om de boerderijen voor onze streek te behouden. Dat kan op verschillende manieren vorm krijgen. Een woonfunctie ligt vaak voor de hand en wanneer de boerderij een monumentenstatus heeft kan dat onder de hoede van een restauratiearchitect best goed uitpakken. Maar voor de boerderijen die deze status missen loert het gevaar van sloop of een zodanige verbouwing dat de kenmerken van wat ooit een boerderij was ver te zoeken zijn.

Omdat het aantal boerderijen zonder monumentenstatus veel groter is, zal het lot wat deze groep ondergaat uiteindelijk ook van veel grotere invloed zijn op het karakter van de lintbebouwing en de bevolkingssamenstelling. In onze visie (zie de vorige nieuwsbrief) is het de hoogste tijd dat gemeenten, provincie en woningcorporaties de handen ineenslaan om de nog bestaande voorraad boerderijen te herbestemmen voor functies waar vooral de streek zelf mee geholpen is. Als eerste noemden we woningen

voor de grote groep starters die zich nu gedwongen ziet uit het landelijk gebied te vertrekken om zich voorgoed elders te vestigen.

En dan is er de aanzwellende groep ouderen en zorgbehoevenden die we niet in onze eigen dorpen kunnen opvangen en die, in den vreemde, ondergebracht moeten worden.

Boerderij & Erf heeft gemeend zich niet te moeten beperken tot het uitdragen van een visie, maar daarin ook gerichte initiatieven te nemen.

Zo zijn we sinds eind

2004 in gesprek gegaan met Woningcorporatie Tablis, zorginstelling Rivas en de gemeente Graafstroom om de mogelijkheden te bespreken om in deze gemeente boerderijen te bestemmen voor zorgfuncties. Alle partijen blijken enthousiast te

zijn voor dit concept. In de regio wordt over dit onderwerp al tussen veel partijen overlegd, maar het is zaak dat het door belanghebbende partijen concreet gemaakt wordt en daarin past dit initiatief.

Vanuit de zorginstelling is het streven om in ieder dorp zorg te kunnen aanbieden. Uit de praktijk blijkt namelijk dat zorgbehoevende bewoners veel beter gedijen in een omgeving die hun bekend is. De aan te bieden zorgfuncties kunnen, al naar de plaatselijke behoefte, heel verschillend zijn. Een boerderij zou plaats kunnen bieden aan woonunits voor zelfstandig wonen, maar tegelijk ook kunnen fungeren als coördinatiepunt van waaruit de zorg plaatselijk wordt geregeld. Er zou een apotheekfiliaal, consultatiepunt (huisarts/verpleegkundige) of maaltijdverstrekking in ondergebracht kunnen worden, eventueel gecombineerd met andere diensten waaraan binnen een kern behoefte is.

De rol van de woningcorporatie in dit concept is de verwerving, (ver)bouw en exploitatie van de boerderij.

De gemeente is vanuit verschillende invalshoeken vooral beleidsmatig en kaderstellend betrokken, zoals het bevorderen van de leefbaarheid in de (kleine) kernen, inhoud geven aan de structuurvisie, verlenen van vergunningen, verankering in bestemmingsplannen, etcetera.

De rol van Boerderij & Erf ligt op het vlak van inventarisatie en het meedenken met de plannen. Welke boerderijen zouden voor dit concept in aanmerking kunnen komen en hoe kunnen daarin de gewenste zorgfuncties gerealiseerd worden.

Voor Boerderij & Erf is daarbij van belang dat het boerderijcomplex met zijn erfstructuur en bijgebouwen volledig benut wordt en intact blijft. Alleen dan houdt de boerderij zijn meerwaarde voor zowel de gebruikers als de streek.

In het zorgconcept leent het hoofdgebouw van de boerderij zich uitstekend voor het onderbrengen van de woonfuncties. In de bijgebouwen zouden zorgondersteunende functies ondergebracht kunnen worden zoals apotheekfiliaal, praktijkruimte, maaltijdverstrekking, klussendienst, werkplaats, enzovoort.

Het erf leent zich enerzijds goed voor de nodige parkeergelegenheid, maar biedt door haar natuurlijke begrenzing tevens een veilige beslotenheid voor zorgbehoevende bewoners. De

sier- en groentetuin en/of aanwezige akkerpercelen bieden mogelijkheden voor een gevarieerde en zinvolle dagactiviteit.

Kortom, het onderbrengen van zorgfuncties is een kans om boerderijen voor de streek te behouden en opnieuw een zinvolle functie te geven binnen de gemeenschap.

Teus Koorevaar

Een voorbeeld van de sobere aanpak. Regelmatig zijn de hooideuren aan-gescherfd en is alles in de creosoot gezet. Opvallend is dan toch nog het sierlijke detail in de bovenzijde van het loopdeurtje.

PAARDENKRIBBEN

Op aanvraag is door Boerderij & Erf recent de indeling van een stal onderzocht, beschreven en gewaardeerd op cultuurhistorische waarde. Daarvan is een rapport opgesteld. De aanleiding was een verbouwingsplan aan een rijksmonument. Door de Rijksdienst van de monumentenzorg was, deels door onbekendheid met de materie, aangedrongen op een nauwkeurig onderzoek naar de stalindeling.

Het achterhuis van deze boerderij aan de Lingedijk te Oosterwijk (gemeente Leerdam) zou herbestemd worden als woonruimte. Dit achterhuis bestaat uit een deel met aan weerszijden een stalruimte, één voor koeien en één voor paarden. Dat de deelvloer voor een groot gedeelte belegd is met houten delen (om beter als dorsvloer te kunnen dienen) is op zich al een bijzonderheid. Een andere bijzonderheid is dat de stalruimte voor paarden aan de zijde begrensd wordt met een gemetselde voerbak (krib). Deze gemetselde voet is met aan de deelszijde zichtbare ankers

verankerd aan de stijlen van de achter de krib staande gebintstijlen. De bovenzijde van de ankers zijn uitgesmeed ten behoeve van de bevestiging van de op de krib deels aanwezige opbouw. De bak is bekleed met bakstenen klinkers en ongeglazuurde tegels. De krib bezit een uitloop voor water via de achtergevel naar buiten. Bij deze krib zijn de restanten aanwezig van een houten opbouw, bestaande uit een op de gemetselde krib gemonteerde regel met scharnierende luiken (kleppen) en delen van aansluitende stijlen. Op de aanwezige stijlen en de tegen de stalzijde staande gebintstijlen zijn afdrucken zichtbaar van het ontbrekende stijl- en regelwerk met ruiflatten, dat behoorde bij de niet meer aanwezige hooiruif. De aanwezige elementen vormen samen met de aanwezig sporen voldoende aanleiding om de gehele hooiruif te kunnen reconstrueren.

Dorsvloeren en paardenkribben met ruifopbouw zijn een algemeen voorkomend verschijnsel geweest op boerderijen in de Vijfheerenlanden. Immers in dit hoge gebied bij de Linge was tot vijftig jaar geleden akkerbouw heel gebruikelijk. Paardenkribben waren nodig omdat veel paarden nodig waren om het bouwland te bewerken. Door de mechanisatie werden deze dieren overbodig en verdwenen de stalruimten met kribben snel. Nu is bij een enkele boerderij nog zo'n krib geheel aanwezig, waarbij de opbouw met hooiruif veelal gedemonteerd is. Deze paardenkribben worden een zeldzaam element in de inrichting van het achterhuis van de boerderij. Het onderzoek heeft geleid tot de conclusie dat de dorsvloer en de

EEN BOERDERIJ KRIJGT EEN NIEUWE BESTEMMING

paardenkrib beide zo zeldzaam zijn geworden, dat het waard is om het behoud na te streven, en op te nemen in het restauratieplan. Het is een tastbaar voorbeeld van ons agrarisch erfgoed.

Willem Ormel

Aanvullend: andere uit-gebrachte rapporten

Naast het bovengenoemde rapport is door Boerderij & Erf in 2004 nog een aantal rapporten opgesteld, met het doel om de overheid te stimuleren tot het behoud van boerderijen.

Voor een boerderij aan de Slingelandseweg te Giessenburg (een rijksmonument) is een rapport opgesteld als onderbouwing van de aanvraag om ook de beide schuren onder de monumentenbescherming te laten vallen. Voor een boerderij aan het Achterland in Groot-Ammers is ook een aanvraag ingediend tot rijksmonument. Beide verzoeken zijn gedaan op verzoek van de eigenaar. Door de aanwijzing tot rijksmonument van boerderij en bijgebouwen ontstaat de mogelijkheid van financiële en fiscale steun door het Rijk.

Voor een andere boerderij in Groot-Ammers, is een rapport opgesteld

Een advies wordt voorbereid door enkele werkgroepleden. V.l.n.r. Rien van der Toren, Johan Karelse en Piet den Hertog.

waarin het monumentale en beeldbepalende karakter is vastgelegd. Dit rapport effent voor de eigenaar de weg bij de provincie om toestemming te krijgen voor het dubbel bewonen van de voormalige boerderij.

Piet den Hertog

Wellicht hebt u de boerderij wel eens

enigen. Prijs € 4,50.
Bij toezending betaalt u € 1,50
meer.

• Het Boerenerf

Met veel leuke ideeën en verrassende oplossingen voor de aanleg en het onderhoud van landelijke tuinen. Prijs € 13,95.
Bij toezending betaalt u € 3,00
meer.

De website

In de vorige nieuwsbrief konden we al een 'restyling' van de website aankondigen. Thans is deze geheel geactualiseerd en weer optimaal te gebruiken voor iedereen die meer wil weten over onze organisaties: www.boerderijnerf.nl.

Werkgroepleden gevraagd

Voor het beheren van informatiekramen op markten met publicaties van Boerderij & Erf en met foldermateriaal en informatie, zijn wij op zoek naar enkele enthousiaste mensen. Geïnteresseerden kunnen contact opnemen met Jan van Oostrum, telefoon 0183-602395.

veldsla), weivet (of culinaire room)*, zout, azijn. Hulpmiddel: vergiet.

Bereiding:

- Aardappelen schillen, wassen, gaarkoken met wat zout en afgieten. U kunt de eieren ongeveer 5 minuten laten meekoken.
 - Het spek in schijfjes snijden en op een zacht vuur uitbakken tot het knapperig wordt en al het vet eruit gebakken is (tot het spek zwemt). Het vet afgieten in een steelpannetje, scheutje azijn (naar smaak) toevoegen, en daarna 2 à 3 eetlepels weivet (kan vervangen worden door culinaire room, sour cream of creme fraiche). Deze saus wordt 'doop' genoemd.
 - Sla wassen.
 - Aardappelen opscheppen op een bord, hand sla erbij doen, een paar schijfjes spek, een ei, en een schep doop.
- Eet smakelijk!

* weivet: Na het bereiden van kaas blijft er wei over van de melk. Als de wei een tijdje staat komt er altijd weer een dun laagje vet bovendrijven, dat is weivet.

Janny Bakker-van den Heerik

menstelling is inmiddels zo goed als afgerond, zodat binnenkort met de daadwerkelijke productie begonnen kan worden.

De beeldbank

Nogmaals willen wij u erop wijzen dat wij beschikken over een zeer uitgebreide beeldbank met fotomateriaal van boerderijen en alles wat daarmee te maken heeft. Ondanks dat er al zoveel in die beeldbank aanwezig is, doen wij hierbij nog een keer een beroep op iedereen die over fotomateriaal (of dia's of video's of films) beschikt en dit wil laten kopiëren door Boerderij & Erf. U kunt hiervoor contact opnemen met Piet den Hertog, telefoon 0347-370651.

Wilgen knotten

Gelukkig is het de afgelopen winter weer heel veel gebeurd. Overal staan de karakteristieke kale bomen in de weilanden. Toch zien we hun aantal zienderogen afnemen. Ook dat is verarming van het boerenlandschap. En dat komt omdat knotwilgen alleen maar als arbeidsintensief worden ervaren. Niemand heeft meer hun houtopbrengst nodig en bij het sloten staan ze maar in de weg... Jammer. Laten we met elkaar zuinig zijn op de knotwilgen die onze streek nog rijk zijn en laten we er bij gelegenheid ook eens een paar poten. Simpler een boom planten dan een wilg is haast onmogelijk.

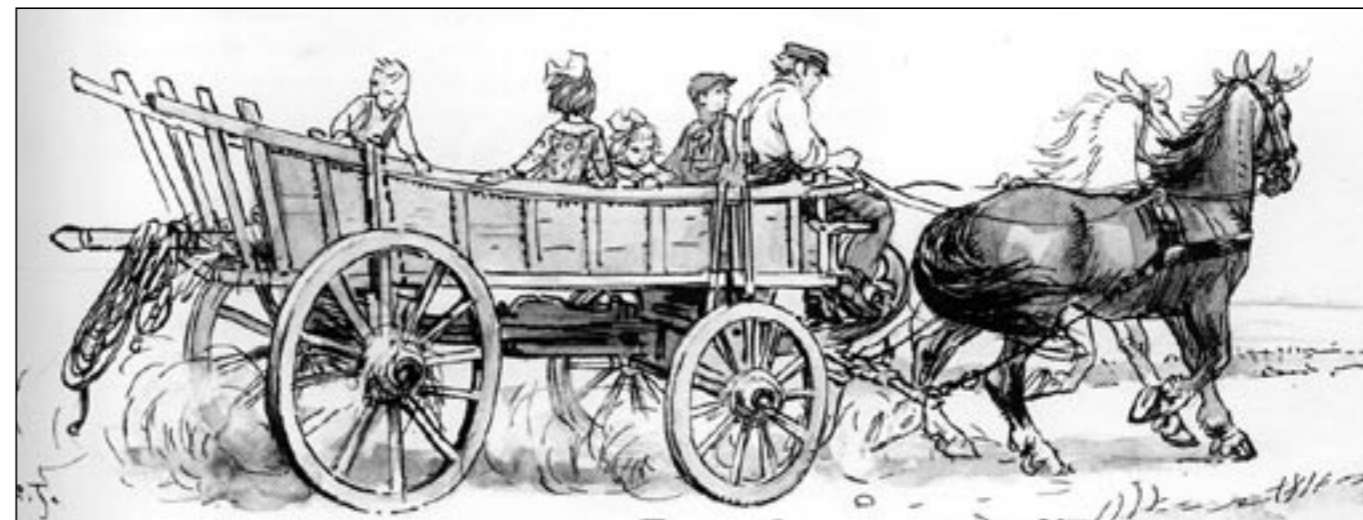
Boeren-leen-bankjesroute

Op de achterkant van een verpakking Bolletje Robuuste Koek stond vermeld dat in de omgeving van Winterswijk een fietsverhalenroute langs dertig boerenerven is samengesteld. Op of bij die boerenerven staan ossenbloed-rode bankjes, die je als fietser even mag

lenen om erop uit te rusten of om van de omgeving te genieten. Voor meer informatie: www.plattelandstoerisme.nl.

Wonen op agrarische bestemmingen

Minister Dekker heeft aangekondigd

De boerenwagen, zoals Cornelis Jetses deze tekende.

zich sterk te willen maken voor het op eenvoudige wijze veranderen van een agrarische bestemming in een woonbestemming. Zij zei dit bij de behandeling van de Nota Ruimte en haar mede-argument was dat het mensen gemakkelijker gemaakt moet worden om op het platteland te gaan wonen. Voor het behoud van de boerderijen in ons werkgebied kan dit een positieve uitwerking hebben.

Expositie over boerenwagens e.d.

De zomerexpositie van Museum De Koperen Knop sluit aan bij de activiteiten van Boerderij & Erf. Rondom het thema boerenwagens en arrentickers zal een informatieve expositie worden opgezet over deze rij- en glijtuigen uit vervlogen tijden. De expositie begint op 25 juni en duurt tot en met 3 september 2005. De openingstijden zijn dinsdag tot en met zaterdag van 13.00 tot 17.00 uur.

Nieuwe folder

Op het moment van het ter perse gaan van deze nieuwsbrief wordt ook opdracht gegeven om een nieuwe folder te maken. Dit is al weer de derde in successie. De tweede folder was vooral gericht op 2003 het jaar van de boerderij. Thans zijn we weer in staat om iedereen actueel te informeren over het doen en laten van de Stichting Boerderij & Erf, de Vereniging Vrienden van Boerderij & Erf en de Stichting Boerderijherstel.

BESTUUR

VERENIGING VRIENDEN VAN B&E A-V:

A. Bassa, (voorzitter), J.A. Stam (secretaris), D.J. de Jong (penningmeester), J. Brandwijk (lid), (lid) en H. de With (lid).

STICHTING B&E A-V:

C. Bakker (voorzitter), J.A. Stam (secretaris), D.J. de Jong (penningmeester), A. Bassa (lid), T. Koorevaar (lid) en J. van Oostrum (lid). De vergaderingen worden ook bijgewoond door de werkgroepvoorzitters (J. Bakker-van den Heerik en P.T. den Hertog) en de adviseurs (H.A. de Kok en S.J. Veerman). Ook de heren Brandwijk en De With (leden van de Vereniging) wonen de bestuursvergaderingen bij.

COLOFON

ISSN: 1568-9190

Uitgave:

Boerderij & Erf Alblasserwaard-Vijfheerenlanden

Samenstelling:

C. Bakker, P.T. den Hertog, D.J. de Jong, G.C.W. de Jong, J.J.H.G. Karelse, T. Koorevaar, W. Ormel.

Eindredactie:

Dick de Jong

Foto's:

Archief van Boerderij & Erf A-V en van D.J. de Jong, tenzij anders vermeld

Secretariaat:

J.A. Stam, Molenstraat 159, 2961 AK Kinderdijk, tel. 078-6912535, e-mail jasta@planet.nl.

Een plaatje dat rust uitstraalt.

BOERENRECEPT

Snijsla(ai) met eieren en uitgebakken spek

Een oud gerecht dat gemaakt werd van de eerste sla uit de groentetuin. Benodigdheden: vet spek aan een stuk, eieren, aardappelen, snijsla (of

NIEUWS IN HET KORT

Publikatie over kleurgebruik op komst

Al in het vorige nummer werd deze nieuwe publicatie aangekondigd. Het voorbereidende werk was echter wat te positief ingeschat. De sa-